

УДК 37.013.46

DOI 10.18372/2786-5487.1.15856

Кременчук Анна Сергіївна 

викладач,

Державний заклад «Луганський державний медичний університет»,
Луганська область, м. Рубіжне, Україна

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті визначається місце полікультурної компетентності в системі компетентностей особистості, досліджується доцільність взаємозамінності понять «соціокультурний», «міжкультурний» та «полікультурний», а також доцільність віднесення полікультурної компетентності до складових комунікативної компетентності.

Ключові слова: полікультурна компетентність, соціокультурна компетентність, міжкультурна компетентність, соціокультурна компетенція, міжкультурна компетенція, комунікативна компетентність, комунікативна компетенція

Annotation. in the article the place of multicultural competency among key personal competencies is defined and the legacy of interchangeability of the notions “social and cultural”, “intercultural” and “multicultural”, as well as legacy of rendering multicultural competency to the constituents of the communicative competency.

Key words: multicultural competency, social and cultural competency, intercultural competency, sociocultural competence, intercultural competence, communicative competency, communicative competence.

Протягом нашого дослідження виникла необхідність визначення місця полікультурної компетентності в системі компетентностей особистості. Також, на нашу думку, слід з'ясувати, чи доцільно буде вживати як синоніми ознаку «полікультурне» та «соціокультурне», «культурологічне», «міжкультурне», «етнокультурне», застосовуючи їх до поняття «компетентність».

Ми також дотримуватимемося пріоритетного напрямку наукових думок українських вчених, згідно з яким відстоюється відокремлювання понять «компетенція» та «компетентність» (М. С. Головань, С. В. Лейко, М. О. Шиловська та ін.), при цьому поняттю «компетентність» надається більш узагальнювальне значення.

Поняття «соціокультурна компетентність» та «полікультурна компетентність» часто використовуються як взаємозамінні. Деякі дослідники ототожнюють ознаки «соціокультурне» і «полікультурне», інші дослідники [1] ототожнюють поняття «компетентність» і «компетенція», проте існують два основних підходи до визначення соціокультурної компетентності, які дозволяють з'ясувати, чи доцільним є такі ототожнювання.

Згідно з дослідженнями українських науковців, соціокультурна компетентність – це, перш за все інтегративна особистісна якість, яка на основі знань умінь і досвіду дозволяє забезпечувати взаємодію відповідно:

1) представників інших культур у міжкультурній комунікації (комунікативний підхід, представниками якого є І. М. Кушнір, С. О. Шехавцова та ін.);

2) людини з різними соціальними інститутами для вирішення конкретних професійних завдань у соціумі (соціологічний підхід, представники – А. Г. Білоцерківська, І. А. Закір'янова та ін.).

Комунікативний підхід при цьому збігається з визначеннями соціокультурної компетенції, поданої фахівцями з методики навчання іноземної мови (П. Бех, С. Ю. Ніколаєва, С. О. Медведєва, Л. Є. Нагорнюк та ін.). У методиці викладання іноземних мов соціокультурна компетенція є компонентом комунікативної компетенції. У гуманітарних

немовних дисциплінах соціокультурна компетентність характеризується більшою самостійністю. Оскільки наше дослідження стосується усього спектру гуманітарних дисциплін, в тому числі й лінгвістичних, вважаємо за доцільне визначати *соціокультурну компетентність* як інтегративну якість особистості, яка дозволяє на основі лінгвокраїнознавчих знань, навичок та досвіду взаємодії з представниками інших культур вирішувати конкретні професійні завдання та самореалізуватися у соціумі за конкретних культурно-історичних умов. Деякі дослідники у структурах соціокультурної компетентності та соціокультурної компетенції виділяють готовність до діалогу культур [2, с. 16], толерантність до представників інших культур [4, с. 366], тобто психологічно-особистісний компонент, але це скоріше виключення.

Культурологічна компетентність за значенням збігається із соціокультурною (за соціологічним підходом), оскільки, за визначенням Л. П. Маслак, це професійно-особистісна характеристика фахівця, що передбачає набуття його теоретичної і практичної готовності до здійснення професійної діяльності в умовах міжкультурної комунікації іншомовного соціокультурного середовища.

Міжкультурна компетентність, на думку О. О. Смирної, є змістовим компонентом (а саме конативно-діяльнісною складовою) комунікативної компетентності, оскільки «у зв'язку з розширенням міжкультурних професійних, політичних, економічних контактів від сучасної молоді потрібні комунікативні вміння і якості для ефективної участі в міжкультурній взаємодії» [5, с. 37]. В свою чергу, у даній структурі знання соціолінгвістичного та соціокультурного характеру відносяться до когнітивно-оцінної складової. Тобто, міжкультурний та соціокультурний компоненти є окремими складниками, а отже відрізняються: міжкультурний компонент стосується безпосередньої комунікації та культурного збагачення референта, соціокультурний компонент – знань, необхідних для успішного виконання комунікації. У науковій праці Л. Є. Нагорнюк соціокультурний компонент іншомовної професійно-комунікативної компетентності охоплює фонові знання про соціокультурні особливості та стандарти мовної поведінки народу, мова якого вивчається). Соціокультурна компетенція вчителя трансформується з набору знань для комунікації до нового світогляду, нових форм спілкування та життєдіяльності [6, с. 227].

Досліджуючи інтегративні процеси у професійній підготовці майбутніх економістів, Є. А. Іванченко наголошує, що є певна надкомпетентність або компетентність вищого порядку, яка запускає одночасне функціонування (синергію) окремих та, на перший погляд, не пов'язаних між собою компетентностей. Такою надкомпетентністю дослідниця вважає мультиплікативну компетентність, яка включає ключові компетенції, об'єднані (на прикладі майбутніх економістів) у дві рівноправні частини: соціальну зрілість та професіоналізм. При цьому у першу частину входять соціальна спрямованість, соціальна компетентність, позитивна Я-концепція тощо, у другу частину – професійна спрямованість, професійна компетентність, професійна мобільність тощо. Мультиплікативна компетентність не включає у себе повністю набір інших компетентностей. Вона включає певні структурні компоненти ключових компетентностей, які дозволяють ефективно функціонувати у всіх життєвих ситуаціях [3, с. 16]. Отже, надкомпетентність містить як компетентності цілком, так і частини інших компетентностей: ключові компетенції та структурні компоненти суміжних за сферою прояву компетентностей.

Варто зазначити, що мультиплікативна компетентність у дослідженні Є. А. Іванченко розглядалася як необхідна для формування в економістів. На нашу думку, *мультиплікативною компетентністю* може бути будь-яка компетентність, яка має в собі:

- 1) компетентності цілком (наприклад, професійна компетентність, культурологічна компетентність тощо);
- 2) структурні елементи, які складають компоненти компетентностей (компетенції, спрямованості, мобільності, особисті якості тощо).

Отже полікультурна компетентність є окремим інтегративним особистісним утворенням, яке варто відрізнити від соціокультурної компетентності (незалежно від підходу, за яким соціокультурну компетентність визначають), від комунікативної компетентності, зокрема іншомовної, та від міжкультурної компетентності. Проте міжкультурна, комунікативна та соціокультурна компетентність є складниками полікультурної компетентності. Таким чином, ми маємо підстави вважати, що полікультурна компетентність може бути однією з мультиплікативних, позаяк вона має ознаки мультиплікативної компетентності, а саме першу ознаку: має собі як компетентності цілком. Для того, щоб точно визначити, чи є полікультурна компетентність мультиплікативною, варто з'ясувати, чи має вона структурні елементи компетентностей, які не входять до полікультурної цілком. Наші подальші наукові дослідження будуть спрямовані на виконання цього завдання шляхом з'ясування, як інші дослідники визначають полікультурну компетентність та на які структурні елементи вони її поділяють.

Список використаних джерел

1. Гришкова Р.О. Педагогічні засади формування іншомовної соціокультурної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2007. 38 с.
2. Голуб І. Ю. Формування у майбутніх перекладачів соціокультурної компетенції у процесі вивчення німецької мови після англійської : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : [спец.] 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2010. 26 с.
3. Іванченко Є. А. Теоретико-методичні засади системи професійної підготовки майбутніх економістів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2011. 41 с.
4. Кушнір І. М. Методологічні засади формування соціокультурної компетентності іноземних студентів / І. М. Кушнір // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013. № 4. С. 362-368. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2013_4_47
5. Смирнова О. О. Соціально-психологічні умови розвитку комунікативної компетентності студентів у полікультурному освітньому просторі вищого навчального закладу : дис.. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : [спец.] 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Северодонецьк, 2018. 243 с.
6. Шиловська М. О. Соціокультурна компетенція майбутніх учителів іноземних мов: методологія і перспективи // Наука і освіта. 2009. №7. С. 226-228 [Електронний ресурс]: – Режим доступу https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/7_2009/62.pdf